Qabul qilindi: 8-sentabr 2026-yil • Ma’qullandi: 14-sentabr 2026-yil • Nashr qilindi: 15-sentabr 2026-yil

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA INGLIZ TILINI O‘QITISH METODIKASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Akhmadaliyeva Nargizakhon Abdumalik qizi
Tadqiqotchi
njabborkhonova@mail.ru
ORCID: 0009-0006-2024-7125

Annotatsiya: Mazkur tezisda boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv va xalqaro kommunikatsiya sharoitida chet tillarini, xususan, ingliz tilini erta yoshdan o‘qitish ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixologik, fiziologik va pedagogik xususiyatlarini hisobga olgan holda ingliz tilini o‘qitish metodikasini takomillashtirish ta’lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tezisda an’anaviy va zamonaviy metodlarning rivojlanishi, kommunikativ yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, o‘yin texnologiyalari, raqamli ta’lim vositalari hamda o‘quvchilarga yo‘naltirilgan ta’limning boshlang‘ich ta’limdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, ingliz tilini o‘qitish metodikasining bugungi rivojlanish tendensiyalari va ularni boshlang‘ich ta’lim amaliyotiga tatbiq etish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, ingliz tili, chet tilini o‘qitish metodikasi, kommunikativ yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, o‘yin texnologiyalari, raqamli ta’lim, innovatsion pedagogik texnologiyalar.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo miqyosida kechayotgan globallashuv jarayonlari, xalqaro hamkorlikning kengayishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi chet tillarini o‘rganishga bo‘lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. Ayniqsa, ingliz tili xalqaro muloqot, ilm-fan, ta’lim, texnologiya va biznesning muhim vositalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ingliz tilini o‘qitishni erta bosqichdan

boshlash va boshlang‘ich ta’limda samarali metodikalarni qo‘llash zamonaviy ta’lim tizimining dolzarb vazifalaridan hisoblanadi.

Boshlang‘ich maktab davri bolaning tilni qabul qilish, eslab qolish va taqlid qilish qobiliyati yuqori bo‘lgan davrlardan biridir. Ushbu bosqichda o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etish muhim pedagogik ahamiyatga ega. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun chet tilini o‘qitish jarayoni kattalar yoki yuqori sinf o‘quvchilariga til o‘rgatishdan sezilarli darajada farq qiladi. Shu sababli boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasi doimiy ravishda takomillashib, yangi pedagogik va metodik yondashuvlar bilan boyib bormoqda.

ASOSIY QISM

Chet tillarini o‘qitish metodikasining rivojlanishi tarixan turli yondashuvlar va metodlarning shakllanishi bilan bog‘liq. Dastlabki bosqichlarda chet tilini o‘qitishda grammatikani o‘rganish va matnlarni tarjima qilishga asoslangan grammatika-tarjima metodi keng qo‘llanilgan. Ushbu metodda grammatik qoidalarni o‘zlashtirish, so‘zlarni yodlash va tarjima qilish asosiy o‘rinni egallagan. Biroq mazkur yondashuv o‘quvchilarning real kommunikativ vaziyatlarda chet tilidan foydalanish ko‘nikmalarini yetarli darajada shakllantira olmagan.

Keyinchalik chet tillarini o‘qitishda og‘zaki nutq va tinglab tushunish ko‘nikmalariga katta e’tibor berila boshlandi. Bevosita metod, audiolingval metod va boshqa yondashuvlar til o‘rganuvchilarning talaffuz hamda nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Ushbu metodlarning rivojlanishi chet tilini o‘qitish jarayonini faqat grammatik qoidalarni o‘zlashtirish bilan cheklab bo‘lmasligini ko‘rsatdi.

Zamonaviy chet tili ta’limining eng muhim rivojlanish tendensiyalaridan biri kommunikativ yondashuvning keng tarqalishidir. Kommunikativ yondashuvning asosiy maqsadi o‘quvchilarda chet tilidan turli kommunikativ vaziyatlarda foydalana olish kompetensiyasini shakllantirishdan iborat. Boshlang‘ich sinflarda ushbu yondashuv ayniqsa samarali hisoblanadi, chunki bolalar tilni tabiiy muloqot, o‘yin va faoliyat jarayonida osonroq o‘zlashtiradilar.

Kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilar dialoglar

tuzish, savol-javob qilish, rolli o‘yinlarda ishtirok etish va kundalik hayotiy vaziyatlarni modellashtirish orqali tilni o‘rganadilar. Bunday ta’lim jarayonida o‘qituvchi asosiy bilim beruvchi emas, balki o‘quvchilarning o‘quv faoliyatini tashkil etuvchi va yo‘naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi.

Boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasining yana bir muhim rivojlanish tendensiyasi kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi bilan bog‘liq. Mazkur yondashuv o‘quvchilarning faqat nazariy bilimlarni egallashini emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Ingliz tili darslarida lingvistik bilimlar nutqiy faoliyat bilan uzviy bog‘langan holda o‘zlashtirilishi lozim.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish kabi asosiy nutqiy faoliyat turlarini bosqichma-bosqich rivojlantirish muhim hisoblanadi. Bunda o‘quvchilarning yosh imkoniyatlari, qiziqishlari va individual xususiyatlari hisobga olinishi zarur. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tinglab tushunish va og‘zaki nutqni rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berish maqsadga muvofiqdir.

Bugungi kunda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitishning samarali metodlaridan biri sifatida qaralmoqda. O‘yin bolaning tabiiy faoliyat turi hisoblanadi. Shu sababli ta’lim jarayonida didaktik o‘yinlar, rolli o‘yinlar, harakatli o‘yinlar, musobaqalar va boshqa o‘yin elementlaridan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

O‘yin texnologiyalari orqali yangi so‘zlarni o‘rgatish, grammatik birliklarni mustahkamlash, talaffuzni rivojlantirish va kommunikativ ko‘nikmalarni shakllantirish mumkin. Masalan, “What is missing?”, “Guess the word”, “Role play”, “Simon says” kabi o‘yinlar o‘quvchilarning ingliz tilini faol o‘zlashtirishiga yordam beradi. Bunday metodlar ta’lim jarayonini qiziqarli va interfaol shaklda tashkil etish imkonini beradi.

Ingliz tilini o‘qitish metodikasining zamonaviy rivojlanish tendensiyalaridan yana biri raqamli texnologiyalardan foydalanishdir. Bugungi kunda multimedia vositalari, interaktiv doskalar, mobil ilovalar, elektron darsliklar, audio va video materiallar ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Raqamli texnologiyalar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ingliz tiliga bo‘lgan

qiziqishini oshirishga yordam beradi. Ayniqsa, rang-barang vizual materiallar, multfilmlar, qo‘shiqlar va interaktiv topshiriqlar bolalarning yosh xususiyatlariga mos keladi. Audio va video materiallar orqali o‘quvchilar ingliz tilidagi tabiiy nutqni eshitish va to‘g‘ri talaffuzni o‘zlashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasining rivojlanishida o‘quvchiga yo‘naltirilgan ta’lim ham muhim o‘rin tutadi. Mazkur yondashuvda har bir o‘quvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlari hisobga olinadi. Chunki barcha o‘quvchilarning tilni o‘zlashtirish tezligi va usullari bir xil emas.

Differensial ta’lim orqali o‘quvchilarga turli murakkablikdagi topshiriqlar berish mumkin. Kuchli o‘quvchilarga murakkabroq kommunikativ vazifalar, qo‘shimcha ijodiy topshiriqlar berilsa, tilni o‘zlashtirishda qiyinchilikka duch kelayotgan o‘quvchilarga soddaroq va ko‘proq vizual yordamga asoslangan topshiriqlar taklif etiladi.

Boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasining bugungi rivojlanish tendensiyalari o‘qitish jarayonining yanada interfaol, kommunikativ, kompetensiyaviy va o‘quvchiga yo‘naltirilgan shaklga o‘tayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, zamonaviy metodikani ishlab chiqishda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olish asosiy talablardan biri bo‘lib qolmoqda.

Yosh xususiyatlarini hisobga olish o‘quv materialining mazmunini, dars metodlarini, topshiriqlar shaklini va baholash mezonlarini to‘g‘ri tanlash imkonini beradi. Kichik yoshdagi o‘quvchilar uzoq vaqt davomida bir xil faoliyat bilan shug‘ullana olmaydilar. Shuning uchun dars jarayonida turli faoliyat turlarini almashtirib borish, harakatli mashqlar, qo‘shiqlar, o‘yinlar va vizual materiallardan foydalanish muhimdir.

Shuningdek, boshlang‘ich sinfda ingliz tilini o‘qitishda fanlararo integratsiya tendensiyasi ham rivojlanib bormoqda. Ingliz tili darslarini matematika, tabiatshunoslik, musiqa, tasviriy san’at va boshqa fanlar bilan bog‘lash o‘quvchilarning bilimlarini real hayot bilan uyg‘unlashtirishga yordam beradi. Bunday integratsiyalashgan yondashuv o‘quvchilarning tilni faqat alohida fan sifatida emas, balki turli sohalarda qo‘llaniladigan kommunikativ vosita sifatida qabul qilishiga imkon yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasining rivojlanishi zamonaviy ta’lim talablariga muvofiq ravishda yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. An’anaviy, o‘qituvchiga yo‘naltirilgan ta’limdan kommunikativ, kompetensiyaviy, interfaol va o‘quvchiga yo‘naltirilgan ta’limga o‘tish metodikaning asosiy rivojlanish tendensiyalaridan biridir.

Boshlang‘ich sinflarda ingliz tilini samarali o‘qitish uchun o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, kommunikativ va interfaol metodlardan foydalanish, o‘yin texnologiyalarini ta’lim jarayoniga integratsiya qilish hamda raqamli ta’lim vositalaridan oqilona foydalanish zarur.

Kelgusida boshlang‘ich ta’limda ingliz tilini o‘qitish metodikasini yanada takomillashtirishda yosh omiliga asoslangan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Bu esa o‘quvchilarning ingliz tilini samarali o‘zlashtirishi, ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va zamonaviy ta’lim talablariga javob beradigan metodik tizimni yaratishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Pearson Education.

2. Cameron L. Teaching Languages to Young Learners. – Cambridge: Cambridge University Press.

3. Pinter A. Teaching Young Language Learners. – Oxford: Oxford University Press.

4. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press.

5. Brown H.D. Principles of Language Learning and Teaching. – Pearson Education.

6. Ellis R. The Study of Second Language Acquisition. – Oxford University Press.

7. CEFR. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Council of Europe.

8. O‘zbekiston Respublikasida chet tillarini o‘qitish tizimini takomillashtirishga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar.